

Motion till riksdagen
2013/14:Ju399

av Maria Ferm m.fl. (MP)

Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

1 Sammanfattning

I denna motion föreslår Miljöpartiet de gröna satsningar för en ökad effektivisering av polisorganisationen, ökad säkerhet för brottsutsatta, att barn ska få egna ombud i mål som rör dem, en modernisering av kriminalvården med utbyggd häkteskapacitet och ett fortsatt arbete mot hatbrott och diskriminering. Dessa satsningar bidrar till ett tryggare och säkrare Sverige för alla.

Fel! Okänt namn på

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	1
3	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
4	Anslag	3
5	Motivering.....	5
5.1	En mer effektiv polisorganisation.....	5
5.1.1	En smartare och mer modern polis	5
5.1.2	En närvarande polis	6
5.1.3	Arbete mot diskriminering	7
5.1.4	IT- satsning för en mer modern polis	7
5.1.5	Stöd för handledning av poliser.....	8
5.2	Ett utökat samarbete med den ideella sektorns aktörer.....	9
5.3	Inrättandet av en ny integritetsskyddsmyndighet	9
5.4	Barns rätt till eget ombud	10
5.5	Stärkt rättsväsen för kvinnofrid	11
5.5.1	Skyldighet ge dömda män vård	11
5.5.2	Utbildning om våld i nära relationer.....	12
5.5.3	Insatser för kvinnor inom kriminalvården	12
5.6	En stärkt kriminalvård.....	12
5.6.1	Utökat stöd till frivilligorganisationer inom kriminalvården	13
5.6.2	Höjd kompetens hos Kriminalvårdens personal	13
5.6.3	Särskilda insatser för unga i riskzon.....	13
5.7	Stöd till dem som utsatts för brott	14
5.8	Fler miljöåklagare.....	14
5.9	Åtgärder för bekämpning av systemhotande brottslighet	16
5.9.1	Resurser för kunskap om hatbrott inom rättsväsendet.....	16
5.10	En särskild utredningsmyndighet för misstänkta brott av poliser och åklagare.....	17
5.11	Fler nämndemän för ökad insyn i rättsväsendet	17

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att av anslaget till samtliga myndigheter inom rättsväsendet avsätta minst 2 procent för samarbete med den ideella sektorns aktörer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda hur den ideella sektorns kraft i ökad grad kan tas till vara inom rättsväsendet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökad polisiär närvaro i människors vardag.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inrätta en ny integritetsskyddsmyndighet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge polis- och åklagarmyndigheterna i uppdrag att förstärka djurskyddskompetensen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inrätta en ny myndighet som ska utreda brottsmisstankar mot poliser och åklagare i tjänsten.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning om viss systemhotande brottslighet.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om barns rätt till eget biträde i vissa familjerättsliga mål.
9. Riksdagen anvisar anslagen för 2014 inom utgiftsområdet 4 Rättsväsendet med de ändringar i förhållande till regeringens förslag som framgår av tabellen under avsnitt 4.

4 Anslag

Anslagsförslag 2014 för utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Tusental kronor

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (MP)
1:1 Polisorganisationen	21 080 109	-215 000
1:2 Säkerhetspolisen	1 104 428	
1:3 Åklagarmyndigheten	1 305 963	+20 000
1:4 Ekobrottsmyndigheten	589 439	
1:5 Sveriges Domstolar	5 345 989	+60 000
1:6 Kriminalvården	7 834 989	+199 500
1:7 Brottsförebyggande rådet	89 700	
1:8 Rättsmedicinalverket	378 733	
1:9 Gentekniknämnden	5 217	
1:10 Brottsoffermyndigheten	37 144	+50 000
1:11 Ersättning för skador på grund av brott	122 349	
1:12 Rättsliga biträden m.m.	2 305 657	+70 000

Fel! Okänt namn på

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (MP)
1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	40 117	
1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	18 674	
1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	7 157	
1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	18 272	-18 272
1:17 Domarnämnden	7 710	
<i>Nya anslag</i>		
Ny integritetsskyddsnämnd		+75 000
Särskild utredningsmyndighet för polisens brott		+50 000
Summa	40 291 647	+291 228
<i>Specificering av anslagsförändringar</i>		
1:1 Effektivisering		-300 000
1:1 Utbildning mäns våld mot kvinnor		+5 000
1:1 Kunskapsförstärkning hatbrott och rasism, s.k. ordningspolis		+10 000
1:1 It-satsning för en modernare polis		+50 000
1:1 En bättre arbetsmiljö; handledning till poliser m.m.		+10 000
1:1 Stöd lokalt utvecklingsarbete; boende och polis		+10 000
1:3 Utbildning mäns våld mot kvinnor		+5 000
1:3 Fler miljöåklagare		+10 000
1:3 Kunskapsförstärkning hatbrott m.m.		+5 000
1:5 Utbildning mäns våld mot kvinnor		+5 000
1:5 Fler nämndemän		+50 000
1:5 Kunskapsförstärkning hatbrott m.m.		+5 000
1:6 Vård och behandling		+67 000
1:6 Indiv handlingsplaner		+65 000
1:6 Samarbete Kriminalvården och kvinnojourer		+7 500
1:6 Stöd frivilligorganisationer inom kriminalvården		+10 000
1:10 Stöd kommuner försöksverksamhet kontakgr brottsoffer		+50 000
1:12 Ombud för barn i vårdnadstvister		+70 000
1:16 Överföring ny integritetsskyddsmyndighet		-18 272

5 Motivering

5.1 En mer effektiv polisorganisation

5.1.1 En smartare och mer modern polis

Anslaget för polisorganisationen har vuxit från 15,7 miljarder kronor år 2006 till 21,08 föreslagna miljarder kronor för år 2014. Utgifterna för den polisiära verksamheten har således ökat med över 34 procent på sex år. Miljöpartiet har tidigare kritiserat regeringen för att inte styra polisorganisationen mot ökad effektivitet i tillräckligt stor utsträckning och för att endast föreslå fler poliser, utan att samtidigt föreslå förändringar som leder till ökad kvalitet i polisarbetet. Vi ser nu också att satsningen på fler anställda poliser inte leder till att andelen personupplärade brott ökar. Under perioden 2002–2012 har således antalet poliser ökat från 16 149 till 19 890 och civilanställda med utredande uppgifter från 6 769 till 8 457. Under perioden har antalet anmälda brott ökat med 13 procent, antalet poliser ökat med 23 procent och antalet civilanställda ökat med 25 procent. Slutsatsen av detta är att fler poliser inte behöver leda till att mer blir gjort utan tvärtom. Sett i antal ärenden per anställd så minskar effektiviteten och produktiviteten. Brottsförebyggande rådet (Brå) har också utvärderat satsningen på fler poliser¹ och drar slutsatsen att de prioriteringar som gjorts inte har förbättrat polisens förutsättningar att höja andelen uppkärlade brott. Däremot har handläggningstiden av anmälda brott minskat något. Detta stöder vår slutsats.

Anmälda brott, personupplärade brott, antal anställda poliser och anställda utan polisutbildning men med utredande uppgifter²

	2002	2006	2011	2012
Anmälda brott	1 234 784	1 224 958	1 370 399	1 402 588
Personupplärade brott	15 %	18 %	18 %	17 %
Anställda poliser	16 149	17 423	20 398	19 890
Anställda "övriga"	6 769	7 208	7 984	8 457

Miljöpartiet anser att alla människor i Sverige ska ha rätt till en trygg och säker vardag, att ekonomisk och miljörelaterad brottslighet ska bekämpas samt att hatbrotten ska prioriteras. Hot mot demokratin ska bekämpas med styrka. För att detta ska kunna ske krävs en effektiv polisorganisation som bygger sitt arbete på vetenskapligt beprövade metoder och kriminalunderrättelseverksamhet. Insatser ska sättas in där det behövs. Vi vill stärka polisen genom kompetenshöjning av anställd personal, liksom genom att utveckla metoder för polisiärt arbete. Det behövs andra åtgärder för att mäta kvalitet, som inte bara handlar om så kallad pinnjakt utan även hur bra bemötande medborgare fått, hur högt förtroendet för polisen är eller hur tillgänglig polisen är. Därför behöver relevanta indikatorer för målpuppfyllelse och kvalitet

¹ Satsningen på fler poliser - Vad har den lett till? Rapport 2013:12.

² RUT PM Dnr 2012:609.

Fel! Okänt namn på

utvecklas. I en särskild kommittémotion lämnar vi därför förslag om en högskoleutbildning för poliser, utvecklande av metoder för att mäta måluppfyllelse och kvalitet, behov av ökad handledning för poliser och en nationell samordnare för det brottsförebyggande arbetet.

Att det finns stora behov av förbättringar har under flera år påpekats av bland annat Riksrevisionen och stärks av mediala uppgifter om brott som inte utreds, om poliser som bemannar receptioner och om larm som aldrig åtgärdas.

Miljöpartiet ställer sig bakom förslagen för effektivisering av polisorganisationen som föreslås i betänkandet Polisverksamhet i förändring (SOU 2002:70), och menar att dessa skyndsamt måste påbörjas. Detta skulle medföra att upp till 500 årsarbetsresurser frigörs för polisiärt arbete inom polisväsendet. Stora resurser kan frigöras genom en renodling av polisverksamheten. De resurser som frigörs genom effektiviseringar, metodutveckling, renodling av det polisiära uppdraget och ett arbete för förbättrad rehabilitering av dömda, bedömer vi kan leda till besparingar om 300 miljoner kronor per år. Dessa resurser överför vi till Kriminalvården för förbättring av dess arbete med dömda och till Brottsoffermyndigheten för stöd till kommuners arbete med brottsoffer.

5.1.2 En närvarande polis

Vi anser att polisens närvaro i människornas vardag behöver utökas. Det handlar om att polisen genom ett långsiktigt förtroendebyggande lokalt arbete visar för människor att polisen finns där för dem, oavsett när brotten anmäls och oavsett av vem. I vissa polismyndigheter har genomförts satsningar med närpoliser, skolpoliser eller att särskilda kontor skapats i delar av kommuner där viss brottslighet finns. Det har sedan visat sig att det i de delar av landet där en starkt lokalt förankrad polisiär verksamhet funnits, där har också brott kunnat utredas enklare och snabbare och tilltron till polisen har ökat. Särskilt viktigt är detta i de så kallade miljonprogramsområdena. Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen tillkänna vad som här anförts om ökad polisiär verksamhet i människors vardag.

I miljonprogramsområdena upplever såväl brottsoffer som förövare och boenden oro och otrygghet, samtidigt som de har ett lågt förtroende för polisen och dess förmåga att lösa brott.³ Enligt Miklos rapport är det en återkommande uppfattning hos boende i miljonprogramsområdena att de poliser som betar sig tveksamt handlar rasistiskt. Av rapporten framgår att en fjärdedel av dem som utsatts för brott inte anmäler detta och att förtroendet för polisen är särskilt lågt bland unga män. Dessa uppgifter är allvarliga och visar på en allvarlig förtroendeklyfta mellan boende och en av de viktigaste delarna av staten – ordningsmakten. Om miljonprogramsbör inte känner förtroende för polisen, minskar sannolikheten att brott anmäls, att personer ställer upp och vittnar och att tipsen från allmänheten uteblir. Det leder också till minskad

³ Miklo, Förtroendet för Polisen i Sveriges miljonprogram, 2013.

upplevelse av trygghet och en förstärkt känsla av att vara lämnad utanför. En annan del av detta är framväxten av ett polishat. Det sprids nidsbilder av poliser och desinformerar på ett sätt som ytterligare förstärker känslan av otrygghet och utsatthet. Detta riskerar i sin tur på ett oacceptabelt sätt öka motsättningar och locka olika individer till upplopp. För att förbättra kommunikationen och förståelsen mellan polis och ungdomar har bland annat Polisförbundet och Fryshuset ett gemensamt dialogprojekt. Vi vill skapa förbättrade möjligheter till fler sådana dialogprojekt i hela landet och avsätter för ändamålet 10 miljoner kronor om året till polisen.

5.1.3 Arbete mot diskriminering

Det är viktigt att polisen erkänner att det finns problem med diskriminering inom polisen. Det betyder inte att alla poliser ska misstänkliggöras. Polisen är dock en del av samhället och genomsyras därför av samma diskriminering och fördomsfullhet som resten av samhället. Man behöver inte peka ut någon för att inse att diskriminering också finns inom polisorganisationen.

I Brottsförebyggande rådets rapport *Diskriminering i rättsprocessen (2008)* visades att diskriminering var utbredd på alla nivåer inom rättsväsendet. Muslimer var en av de grupper som var extra utsatta inom rättsväsendet och som oftare än andra dömdes utifrån stereotypa föreställningar. Det finns föreställningar inom rättsväsendet om att vissa minoritetsgrupper och vissa brottstyper hör ihop; om att personer med vissa typer av minoritetsbakgrund alltid nekar och därför inte tas på allvar. Personer med utländsk bakgrund betraktas som mindre trovärdiga än etniska svenskar – på brottsplatsen, under brottsutredningen och i domstolsförhandlingen. Undersökningar har vidare visat att fotgängare och bilförare med minoritetsbakgrund är klart överrepresenterade bland dem som utsätts för poliskontroller. Enligt en studie från Göteborgs universitet, som P3 Nyheter rapporterade om den 23 juni 2011, är ”rå jargong och fördomsfulla skämt om utlänningar” vardag inom polisen i Västra Götaland.

Insikten om att dessa problem existerar måste leda till ett aktivt arbete mot diskriminering. Det bör genomföras en utbildningssatsning för rättsväsendets aktörer med fokus på att upptäcka och åtgärda diskriminerande strukturer och praktiker inom rättssystemet. Närpolisen och civilsamhället, ”de goda krafterna”, bör samverka för att öka förtroende för polisen och skapa nya kontaktytor. Polisens piketstyrkor ska ha genomgått en värdegrundsbildning innan sommaren 2014. För ändamålet avsätter vi 10 miljoner kronor årligen till polisen.

5.1.4 It-satsning för en mer modern polis

Polisväsendet håller nu på att omorganiseras och kommer gå från att vara en stark decentraliserad myndighet till en enrådgighetsmyndighet med hela landet som ansvarsområde. Möjligheterna till effektivisering och förbättring är stora, samtidigt som det finns stora utmaningar i att ställa om befintliga system och rutiner. En av de viktigare pusselbitarna för en välfungerande myndighet, är ett välfungerande it-stöd till verksamheten. Här finns redan idag stora utma-

Fel! Okänt namn på

ningar både när det gäller användbarhet, möjlighet att gallra och sköta rättsliga åtaganden och att stöda en effektiv resursanvändning. Situationen för det nya systemet Pust Siebel har beskrivits som att en enskild rapport efter ett enkelt ingripande kan ta flera timmar att fylla i jämfört med runt 20 minuter i det gamla systemet. Det enskilda systemet har uppskattats kosta 300 miljoner kronor att ta fram. Problemen hindrar polispatrullerna i sitt arbete.

Miljöpartiet ser en stor potential i att utveckla verksamheten på ett positivt sätt vid omorganisationen och anser att en satsning som då ska ske, är att satsa på nya moderna it-stöd. Polisen har själv beräknat extrakostnaden för it-utveckling till 100 miljoner kronor årligen de kommande åren. Vi satsar 50 miljoner kronor årligen och prioriterar framtagandet av stöd som brottsutredande personal behöver i sin verksamhet. I detta ingår utbildning om korrekt personuppgiftshantering.

5.1.5 Stöd för handledning av poliser

Polisyrrket är mycket komplext och Sveriges poliser har en varierande och stressande arbetssituation. De kan hamna i våldsamma situationer och möter offer för brott och olyckor. I en aktuell avhandling beskriver Susann Bäckteman-Erlanson vid Umeå universitet hur poliser i Sverige riskerar utbrändhet och inte har tillräckliga verktyg för att hantera upplevelserna i arbetet.⁴

”I intervjustudien uttryckte poliserna att de efter en traumatisk händelse använde strategier för att hantera detta baserat på egen kunskap, samt med hjälp av olika åtgärder och stödsystem inom polismyndigheten. När kunskap, stödsystem och åtgärder var otillräckliga kände sig poliserna otrygga, de svåra situationerna blev en börda som återkom vid andra liknande situationer.”⁵

Risken är stor för psykisk ohälsa eller cynism inom polisen om det inte finns system för att hantera traumatiska upplevelser och den stress som förekommer inom polisyrrket. Vi behöver satsa på ökad handledning. Frågan om förtroendet för polisen, etikfrågor och handledning är viktiga. Allmänhetens förtroende för polisen är högt, men det förtroendet är en färskvara. Det är viktigt att frågor om handledning prioriteras inom organisationen. Särskilt i samband med den omorganisation som nu sker av polisverksamheten. För ändamålet satsar vi 10 miljoner kronor årligen.

⁴ Bäckteman-Erlanson S, Utbrändhet, arbete, samvetsstress och coping hos kvinnliga och manliga poliser” <http://umu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:622937>.

⁵ Pressmeddelande Umeå universitet, 20130611 - Risk för psykisk ohälsa bland poliser <http://www.medfak.umu.se/om-fakulteten/aktuellt/nyhetsvisning/risk-for-psykisk-ohalsa-bland-poliser.cid217753>.

5.2 Ett utökat samarbete med den ideella sektorns aktörer

Brottslighet berör nästan alla människor i Sverige på något sätt. Det kan vara en nära anhörig som utsätts för eller är vittne till brott. Det kan vara det egna barnet som begår brott eller den egna tryggheten och säkerheten i vardagen som påverkas av den egna rädslan för att utsättas för brott. I arbetet med att öka människors trygghet i vardagen är det viktigt att beakta att individens egen uppfattning av om personen känner sig rädd är det som spelar roll. Inte just om personen rent objektivt riskerar att utsättas för brott. Mycket viktigt arbete för ökad trygghet handlar också om råd, stöd och hjälp till dem som utsätts för brott.

Bland Sveriges olika kommuner finns ett väl utvecklat samarbete med lokala ideella brottsofferjourer. Detta är vällovt och skall uppmuntras, men vilar ofta på en sårbar finansiell grund, har bristande rättsligt stöd (erhållande av sekretessbelagda uppgifter om personen utsätts för brott med mera) och kan riskera att i vissa fall inte ge enskilda brottsutsatta det professionella stöd de behöver.

För att ytterligare utveckla och ta tillvara den ideella sektorn behöver den genom statens försorg närmare utredas i fråga om hur samarbetet med den ideella sektorn inom rättsväsendets områden kan utvecklas och bättre tas tillvara. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

För att stimulera att befintliga ideella organisationers verksamhet utvecklas och bidrar till en ökad trygghet hos människor i Sverige, anser vi att samtliga myndigheter inom rättsväsendets område skall ges i uppdrag att utveckla närmare samarbeten med ideella aktörer inom sina ansvarsområden och att regeringen i regleringsbrev för respektive myndighet skall ange att minst 2 procent av anslaget skall användas för samarbete med ideella organisationer. Hur detta ska ske ankommer på regeringen att utreda. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

5.3 Inrättandet av en ny integritetsskyddsmyndighet

I dagens Sverige registreras och övervakas enskilda för allt fler uppgifter. Det är både det offentliga och den privata sektorn som gör det. I takt med att kampen mot terrorismen utökats, har också övervakningen av enskilda ökat. Sammantaget har insamlandet av känsliga uppgifter om enskilda personer ökat lavinartat.

Frågor rörande skyddet av enskildas privatliv och uppgifter kring dem, hanteras av ett antal olika myndigheter i Sverige. Exempelvis hanterar Datainspektionen personuppgifter generellt i samhället, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden känsliga personuppgifter hos Säkerhetspolisen och användandet av hemliga tvångsmedel hos polis och åklagarmyndighet, och Justitiekanslern har tillsyn över all offentlig verksamhet. Till detta kommer organ såsom Pressens opinionsnämnd och den kontroll som sker genom domstolar. Integritetsskyddskommittén konstaterade mot den bakgrunden i sitt delbetän-

Fel! Okänt namn på

kande 2007 (SOU 2007:22) *Skyddet för den personliga integriteten* bland annat att det i Sverige finns en brist på systemtänkande och helhetssyn som leder till att regelverket blir oenhetligt och svåröverskådligt och svårt att beakta kumulativa effekter av tillkommande lagstiftning inom området. Kommittén konstaterade vidare att ingen statlig myndighet har i uppgift att slå larm när integritetskänslig information nyttjas för annat ändamål än den varit avsedd för. Avsaknaden av en myndighet som har i uppgift att vaka över att den enskildes rätt till en skyddad privat sfär respekteras kan ses som ett uttryck för integritetsskyddets allmänt sett låga status.

Kameraövervakningskommittén drog i sitt slutbetänkande (SOU 2009:87) *En ny kameraövervakningslag* delvis samma slutsatser om integritetsskyddet och förordade att Datainspektionen skulle omvandlas till en integritetsmyndighet.

Därefter har bland annat Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens ansvarsområde utökats genom ändring i lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet till att även utöva tillsyn över hela polisens behandling av personuppgifter enligt den nya polisdatalagen och lagen om polisens allmänna spaningsregister. Tillsynen ska särskilt avse behandlingen av känsliga personuppgifter och särskilt syfta till att säkerställa att verksamheten bedrivs i enlighet med lag eller annan författning. Nämndens ansvarsområde har därefter genom propositionen En mer rättssäker inhämtning av elektronisk kommunikation i brottsbekämpningen givits utvidgade tillsynsuppgifter när det gäller inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation. Till detta kommer att i Polismetodutredningens betänkande *Särskilda spaningsmetoder* (SOU 2010: 103) föreslås att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska få utvidgade tillsynsuppgifter när det gäller användningen av vissa särskilda spaningsmetoder.

Såsom konstaterats av Integritetsskyddskommittén har integritetsskyddet en svag ställning i Sverige. Detta har lett till en fragmentarisk bild över hur olika lagstiftningsåtgärder påverkar enskildas integritet och avsaknad av en helhetsbild i landet. Miljöpartiets bedömning är att detta samlade skydd kan erhållas genom inrättandet av en myndighet med ett samlat ansvar för skyddet av enskildas integritet.

Myndigheten beräknas kosta totalt cirka 75 miljoner kronor.

5.4 Barns rätt till eget ombud

Den som utför utredningar i mål om vårdnad, boende och umgänge ska ta reda på barnets inställning och redovisa den för rätten. Enligt föräldrabalken har barn också rätt att komma till tals. Barnombudsmannens undersökningar visar att lagstiftningen inte har fått önskad effekt. Mer än 20 år efter att den trädde i kraft finns uppgifter om att barn har fått komma till tals i bara drygt hälften av utredningarna om vårdnad, boende och umgänge. Miljöpartiet anser att barn ska ha rätt till eget offentligt biträde i mål som rör vårdnad, boende och umgänge för att säkerställa att barnet kommer till tals och att barnets intressen tas tillvara. Den personen ska ha särskilda kunskaper i sam-

tal med barn, så att det blir tydligt vad barnet har för behov och önskemål. Ett sådant system finns redan när det gäller LVU, lagen om vård av unga, och fungerar ofta väl. Vi anser också att barnets biträde endast ska företräda barnet och se till barnets behov och till exempel inte medla mellan föräldrarna. Miljöpartiet anser därför att barn ska ha rätt till eget offentligt biträde i mål som rör vårdnad, boende och umgänge för att säkerställa att barnet kommer till tals och att barnets intressen tas tillvara. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

5.5 Stärkt rättsväsen för kvinnofrid

År 2010 anmäldes nästan 18 000 fall av misshandel av män mot kvinnor i hemmen. Det är en ökning med 5 000 fall sedan år 2000. Olika regeringar har vidtagit ett antal olika åtgärder för att öka kvinnors trygghet och minska våldet mot dem under denna tid. Trots det minskar inte våldet utan ökar. I november 2007 presenterades regeringens skrivelse med handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relationer (skrivelse 2007/08:39). Ett mycket stort antal åtgärder redovisades av regeringen och har utvärderats av bland andra Socialstyrelsen, Brottsförebyggande rådet (Brå) och Kriminalvården. Av Brås utvärdering framgår bland annat att just mängden anmälningar ökat samtidigt som den upplevda otryggheten minskat något. Samtidigt är effekten för målgrupperna mer osäkra i övrigt. Brå lyfter också upp att det i handlingsplanen inte ingick åtgärder för att minska uppkomsten av brottsförebyggandet och att fler åtgärder kan vidtas för att minska sexualbrotten, såsom att införa ett samtyckeskrav för sex mellan vuxna personer. Klart är att våldet inte minskar. Av Kriminalvårdens utvärdering av dess satsning mot våld i nära relationer och sexualbrott framgår att samtliga män som dömts för våld i nära relationer skulle erbjudas att delta i adekvat programverksamhet. Kriminalvården erhöll 30 miljoner kronor för åren 2009 och 2010 och utvärderingen utvisar att nästan 3 000 män ingick i målgruppen. Något mätbart resultat när det gäller minskat återfall i brott har inte redovisats. Sammantaget framgår av utvärderingarna att mer återstår att göra och att det finns lyckade behandlingsmetoder att använda.

5.5.1 Skyldighet ge dömda män vård

Inom Kriminalvården finns behandlingsmetoder som baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet och som använts vid behandling av män som dömts för våld i nära relationer liksom sexualbrott. Det finns i dag inget tvång för Kriminalvården att erbjuda de dömda dessa behandlingar. Ett sådant krav måste enligt Miljöpartiets mening införas för Kriminalvården. Vi föreslår för ändamålet 5 miljoner kronor årligen, som bedöms räcka för att Kriminalvården ska kunna erbjuda alla aktuella dömda vård och behandling som är såväl effektiv som förenlig med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Fel! Okänt namn nå

5.5.2 Utbildning om våld i nära relationer

Såväl inom åklagarväsendet som bland domstolarna bedöms det finnas ett fortsatt stort behov av utbildning om mäns våld mot kvinnor. Detta bedöms kosta 5 miljoner kronor årligen.

5.5.3 Insatser för kvinnor inom kriminalvården

Kriminalvården har sex specifika fängelser för kvinnor. Cirka 260 kvinnor är intagna, vilket är 5–6 procent av det totala antalet fängelsedömda personer. De vanligaste brotten kvinnor begår är stöld och narkotikabrott. Enligt Kriminalvårdens statistik har cirka 70 procent av dessa kvinnor problem med narkotikamissbruk. Jämfört med män har kvinnor i högre grad allvarigare psykiatrisk problematik kopplad till sitt missbruk. Idag vet vi inte hur stor andel av de kvinnor som befinner sig i kriminalvård som har blivit utsatta för sexuella övergrepp och mäns våld.

Norges motsvarighet, Kriminalomsorgen, har gjort en undersökning av hur många kvinnor som utsatts för denna typ av övergrepp och våld tidigare i livet och funnit att detta gäller minst 65 procent av kvinnorna. Norge har därför påbörjat ett försöksprojekt med att låta kvinnojourer hålla stödsamtal med kvinnor på anstalter. De ger även intagna kvinnor alternativet att få stödsamtalen i kvinnojourens lokaler. Norges Krisesentersekretariatet har uppgett att försöket är mycket lyckat eftersom de når fram till kvinnor som upplever sig bortglömda av samhället och att framstegen i samtalet har gett dem en hopp inför en framtid fri från kriminalitet.

Miljöpartiet menar att regeringen omedelbart bör tillsätta en utredning om kvinnor i kriminalvården för att utröna hur många kvinnor som kan ha utsatts för sexuella övergrepp och mäns våld. Med denna kunskap kan vi överblicka behovet av liknande insatser, som Norge genomför, på svenska anstalter. Miljöpartiet vill därefter att initiativ tas för att starta en försöksverksamhet i liknande form. Kriminalvården ska i regleringsbrevet ges i uppdrag att samarbeta med kvinnojourer, som anmäler sitt intresse, för att dessa sedan kan hålla stödsamtal med kvinnor på anstalter alternativt i kvinnojourens lokaler. Detta försök bör efter ett år utvärderas och därefter implementeras i Kriminalvårdens verksamhet vid lyckat resultat. Miljöpartiet avsätter 8 miljoner kronor för att ombesörja omkostnader för kvinnojourenerna.

5.6 En stärkt kriminalvård

I takt med att polisens resurser ökas och fler poliser anställts har samtidigt fler personer dömts för brott till sådana påföljder som Kriminalvården ansvarar för. Kraven på Kriminalvården att såväl vårda och behandla som att förebygga återfall i brott är och ska vara höga. Samtidigt ska Kriminalvården tillsammans med kommuner, landsting och andra aktörer arbeta för att villkorligt frigivna och de som avslutar vård hos kriminalvården i övrigt ges en utslussning till samhället som leder till egen laglig försörjning genom studier eller arbete, med bostad och ordnad fritid. En viktig aktivitet är att upprätta

utslussningsplaner för frihetsberövade med ett reellt innehåll. Tyvärr har myndigheten brustit i detta.

Miljöpartiet anser att Kriminalvårdens verksamhet har en substantiell förbättringspotential som måste tas tillvara. Ett förändringsarbete måste inledas av myndigheten. I arbetet ska frivilligorganisationer för tidigare dömda, personalorganisationer, polisen och åklagare medverka. För ändamålet avsätter vi resurser som anges nedan.

Samtliga som dömts till frihetsberövande påföljd skall få en utslussningsplan från kriminalvården som ska visa hur den dömda skall få egen försörjning genom arbete eller studier, hur bostad skall ordnas och hur det sociala livet i övrigt skall vara ordnat.

Miljöpartiet bedömer att den samlade kostnaden för de individuella handlingsplanerna med mera ovan motsvarar 65 miljoner kronor årligen under perioden 2013–2016.

5.6.1 Utökat stöd till frivilligorganisationer inom kriminalvården

Kriminalvården måste också fokusera sitt arbete i övrigt på rehabilitering av de dömda för att minska risken för återfall. Här bör olika frivilligorganisationer för före detta dömda användas i utökad omfattning och deras erfarenheter tas tillvara. Anslagen för deras arbete bör ökas.

Stödet till frivilligorganisationer måste förenas med tydliga krav på motprestation och resultat, men föreslås öka med 10 miljoner kronor per år.

5.6.2 Höjd kompetens hos Kriminalvårdens personal

För att Kriminalvårdens viktiga arbete med utslussning och rehabilitering av såväl intagna som de som är föremål för frivårdens insatser skall uppnå bästa möjliga resultat krävs en väl utbildad och motiverad personal. Utbildningen skall ske i vård- och behandlingsmetoder, som är vetenskapligt och erfarenhetsmässigt beprövade. Kostnaderna för utbildning av personal i nya arbetsmetoder, vikarier under utbildningstid och eventuellt efterföljande löneförhöjningar medför enligt vår mening ett behov av viss ökning av anslaget. Vi bedömer att detta motsvarar 17 miljoner kronor, varav 5 miljoner kronor avser utbildningar om hatbrott med mera.

5.6.3 Särskilda insatser för unga i riskzon

Ungdomar begår brott redan i tidiga tonåren. Vissa slutar efter ett ringa narkotikabrott, en bilstöld eller några snatterier. Andra begår fler och fler brott och hamnar till slut i en eskalerande brottslighet, där målet i värsta fall är anstaltsplacering och kontakt med än grövre brottslingar. För vissa av dessa ungdomar sätter den kommunala socialtjänsten in insatser på ett tidigt stadium och lyckas bryta det destruktiva beteendet. För andra dröjer det längre tid och för vissa sker aldrig någon insats.

Regeringen har givit Rikspolisstyrelsen ett uppdrag att tillsammans med vissa kommuner initiera en pilotverksamhet med sociala insatsgrupper i vissa

Fel! Okänt namn på

fall. Vi bejakar detta men anser att åtgärderna behöver förfinas och förtydligas.

Vi anser att det i varje län bör införas minst ett center hos en kommunal huvudman (motsvarande de barnahus som nu finns för barn som misstänks ha varit utsatta för brott) där utredningar om barn som misstänks ha begått brott eller vara i riskzonen för att begå brott kan ske. Då barnahusens införande enligt uppgifter vi fått inte medfört ökade kostnader beräknas inte så ske här heller. Konkret förslag om detta lämnas i vår ovan angivna kommittémotion om kriminalvårdspolitik.

Vi anser vidare att det för ungdomar som begått brott och är i riskzonen att hamna i grövre brottslighet inte bara ska finnas en handläggare inom den kommunala socialtjänsten utan också ska finnas en särskild kontaktperson som tillsammans med den unge och dess familj kan verka stödjande och rehabiliterande. Den ska ha ett uppdrag att se till så att den unga inte vistas i olämpliga miljöer eller umgås med olämpliga personer. Vi anser att denna insats ska kunna genomföras på prov i de kommuner som så önskar och avsätter för ändamålet 50 miljoner kronor till Kriminalvårdens anslag, som kommuner kan erhålla efter ansökan.

5.7 Stöd till dem som utsatts för brott

Att själv utsättas för brott kan vara något av det värsta en person kan vara med om. Såväl det psykiska som det fysiska lidandet kan ta år att läka. De anhöriga kring den brottsutsatte påverkas också. Många gånger krävs omfattande kontakter med såväl olika myndigheter (polis, åklagare och domstol, som kronofogdemyndighet och brottsoffermyndighet) som kontakter med försäkringsbolag och kommunal socialtjänst. Till detta kommer landstingens hälso- och sjukvård med rehabilitering och andra insatser. Situationen kring de brottsutsatta kan många gånger bli så komplex och svår att rehabilitering och läkningsprocess allvarligt försvåras.

Redan i dag har kommuner ett ansvar för att hjälpa de som utsatts för brott. Detta sker på många ställen genom samarbeten med lokala brottsofferjourer som arbetar på ideell basis. Vi anser emellertid att det kommunala stödet till brottsoffer måste professionaliseras och kommunerna tillhandahålla ett tydligare mer personligt utformat stöd för brottsoffren. Detta kan ske i samma form som de personliga ombud eller gode män som finns i dag. Vi anser att detta initialt kan ske som en försöksverksamhet i olika kommuner och avsätter för ändamålet 50 miljoner kronor årligen. Medlen anslås till Brottsoffermyndigheten och disponeras av kommuner efter ansökan.

5.8 Fler miljöåklagare

Åklagarmyndighetens, Rikspolisstyrelsens och polismyndigheternas arbete för att bekämpa miljö- och djurskyddsbrott har under längre tid fungerat mindre väl. För få brott upptäcks, upplklaringsgraden har varit låg, preskript-

Fel! Okänt namn på

ionsgraden hög och antalet fällda brottslingar (vare sig det gäller fysiska eller juridiska personer) mycket låg. Mot bland annat denna bakgrund tog Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen under år 2008 fram dokumentet Strategier mot miljöbrott, som beskriver ett stort antal åtgärder som behöver vidtas för att klara av stora delar av problemen. Strategin har för år 2010 implementerats hos Åklagarmyndigheten genom Aktionsplan för miljöbrott åt 2010 och genom ett antal andra åtgärder av mer övergripande karaktär. Några särskilda åtgärder synes inte ha vidtagits av polisen. Strategidokumentet och Åklagarmyndighetens aktionsplan tillsammans med samtal med företrädare för Åklagarmyndigheten uppvisar en bild där Åklagarmyndigheten har tydligt fokus för arbetet, hur den leds och styrs och där det finns särskilt utbildade miljöåklagare med hög kompetens.

Polisens resurser för att bekämpa miljöbrott uppgår enligt en undersökning riksdagens utredningstjänst genomfört till motsvarande 60–70 personer, och det framgår att Rikspolisstyrelsen saknar en helhetsbild av arbetet. Någon samlad styrning av verksamheten finns inte. Sammanfattningsvis bedöms bristerna i verksamheten vara stora.

Djurskyddsbrott kräver en särskild kompetens som inte alltid är självklar bland polis och åklagare. I vissa län har polisen valt att ha särskilda djurskyddspoliser som bara arbetar med djurskyddsbrott, medan djurskyddsfrågor i andra län hanteras av poliser med allmän kompetens. Då djur som utsatts för brott inte kan tala för sig själva är risken stor att deras intressen kommer i kläm om rättsväsendet inte har tillräcklig kompetens i frågan. Vi vill därför ge polis- och åklagarmyndigheten i uppdrag att förstärka djurskyddskompetensen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål inrättades den 1 januari 2009 som en nationell operativ enhet inom Åklagarmyndigheten. Vid enheten handläggs ärenden om brott mot miljöbalken med tillhörande förordningar och föreskrifter, arbetsmiljöbrott och brott mot arbetsmiljölagen, brott mot lagen om åtgärder mot förorening från fartyg med tillhörande förordningar och föreskrifter, miljöbrottslighet som åtalas med stöd av annan primär lagstiftning, till exempel brottsbalken, och grova jaktbrott avseende de fredade rovdjuren. Sedan bildandet av enheten har antalet lagförda ärenden ökat kraftigt. Ändå finns många uppgifter om ärenden som inte utreds eller utan vidare läggs ned, vilket bland annat skapar frustration hos tillsynsmyndigheter som fört ärendena vidare. Polisen har som redovisats ovan varit en flaskhals. Aviserade förstärkningar på miljösidan inom polisen, inte minst i samband med enhetsmyndigheten, gör att dessa brister bedöms kunna åtgärdas och produktiviteten öka. Dessutom ökar det internationella inslaget i miljöbrotten, och behovet av internationellt samarbete. Behovet finns exempelvis inom avfallsområdet. Där handlar ett exempel om olagligt export av elavfall. Ett annat exempel handlar om internationella ligor som olagligt exporterar farligt avfall från Norden till Baltikum. En förstärkning på cirka sju miljöåklagare bedöms behövas. Sammantaget medför detta en utökning av Åklagarmyndighetens anslag med 10 miljoner kronor per år.

Fel! Okänt namn

5.9 Åtgärder för bekämpning av systemhotande brottslighet

Terrorism och systemhotande brottslighet finns i hela världen. Ett genomgående drag för denna brottslighet är att den med våld vill ändra förutsättningarna för hur vårt demokratiska samhälle är uppbyggt, att utövarerna av den inte respekterar resultatet av andra människors fria val och valmöjligheter.

Säkerhetspolisen redovisade 2009 i rapporten *Våldsamt politisk extremism – Antidemokratiska grupperingar på yttersta höger- och vänsterkanten* de politiska grupperingar som valt att ställa sig utanför det demokratiska samhället och som ser våld, skadegörelse och andra brott som ett legitimt redskap i sin kamp. År 2010 redovisades till regeringen ett uppdrag avseende att beskriva våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige, radikaliseringsprocesser samt verktyg och strategier som kan användas för att motverka radikalering genom rapporten *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige*.

Slutsatserna av rapporterna är att våldsamt höger- och vänsterextremism är vanligare än islamistisk extremism och att betydligt mer våld i Sverige kan hänföras till detta.

Det fruktansvärda terrordådet i Norge i juli 2011 visar att terrorism kan begås av människor med antimuslimska åsikter. Det är oklart i vilken omfattning gärningarna baseras på föreställningar om "världskonspirationer", rädsla för den andre eller vanföreställningar om maktövertaganden av olika grupper av människor. Klart är dock att detta är vanligt i retoriken bland terrorister och deras politiska grenar.

Brå har i sin årliga statistik över utvecklingen av hatbrotten i Sverige för år 2010 (rapport 2011:8) redovisat att ungefär 270 anmälda brott baserades på islamofobi, vilket var en ökning jämfört med år 2009 och följer en uppåtgående trend sedan mätningarna startade 2006. Det är inte klart i vilken grad islamofobi/antimuslimska åsikter funnits med som skäl för personer att begå terrorhandlingar. Det är vidare inte klarlagt på vilket sätt och i vilken omfattning islamofobi/antimuslimism leder till utövandet av systemhotande brottslighet i Sverige. Detta bör klarläggas liksom bör redovisas förslag på åtgärder för att minska förekomsten av islamofobi/antimuslimism i Sverige och som skäl för terrorism.

Det redovisade utredningsuppdraget bedöms kunna ske inom Regeringskansliets eller Brås ram. Vad som här anförs om behov av utredning bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

5.9.1 Resurser för kunskap om hatbrott inom rättsväsendet

Rättsväsendets kompetens och förmåga att hantera hatbrott behöver förstärkas, oavsett grund för hatbrottet. Utbildningsbehovet inom åklagarväsendet, domstolsväsendet och kriminalvården bedöms uppgå till 5 miljoner kronor årligen. Polisens behov kan tillgodoses inom ramen för befintligt anslag.

5.10 En särskild utredningsmyndighet för misstänkta brott av poliser och åklagare

Polisen är den av staten utsedda ordningsmakten med tillhörande våldsmonopol. Det innebär att polisen har ansvaret att använda sin ingripandemakt med lagboken som kompass. Rättsväsendet ska försäkra oss alla att rättvisa skipas. Utan allmänhetens förtroende kan inte rättsväsendets aktörer arbeta.

Miljöpartiet vill därför att när polis eller åklagare misstänks för brott ska en fristående myndighet inrättas för att utreda brottet. Den internutredningsverksamhet som i dag finns hos polis- och åklagarväsendet bör brytas ut till en självständig utredningsmyndighet.

År 2007 avförde den statliga utredningen *Summa summarum* (SOU 2007:5) frågan om en fristående myndighet som utreder polisen och åklagare vid brottsmisstanke, bland annat eftersom den ansåg att nackdelarna inte övervägde vinsten med den förtroendevinst som rättsväsendet beräknas göra gentemot medborgarna. Argumenten som användes var bland annat att viss del av personalen måste komma från polisen eller Åklagarmyndigheten samt att det helt enkelt är för kostsamt med en ny myndighet på området. Även polisorganisationskommittén gjorde i sitt betänkande *En sammanhållen svensk polis* (SOU 2012:13) bedömningen att en egen myndighet inte borde inrättas utan att den önskade självständigheten kunde erhållas genom andra åtgärder.

Miljöpartiet anser, liksom Sveriges advokatsamfund och Justitiekanslern med flera, att allmänhetens förtroende för rättsväsendet väger tyngre än de nackdelar som kan tänkas uppstå. Medborgarnas förtroende för rättsväsendet är stommen för rättsstaten; således bör Sverige införa en fristående myndighet som utreder polis och åklagare vid brottsmisstanke. Miljöpartiet tillför därför 50 miljoner kronor från och med år 2013 för att inrätta en ny självständig utredningsmyndighet.

5.11 Fler nämndemän för ökad insyn i rättsväsendet

Miljöpartiet anser att nämndemännen i såväl underrätt som överrätt fyller många viktiga funktioner. De medverkar till att rättsutvecklingen sker i samklang med det allmänna rättsmedvetandet, de tillför viktig lokalkännedom och kan medverka i bevisvärderingen på ett mer mångsidigt sätt. Inte minst bidrar de till att allmänheten får en insyn i den annars slutna verksamhet som domstolarna ansvarar för. Samtidigt har det under en lång tid förekommit att nämndemän agerat på såväl olämpligt som olagligt sätt vid utövandet av uppdraget. Det visar på behov av ökad utbildning och prövning av nämndemäns lämplighet. I en särskild kommittémotion har vi utvecklat vår politik rörande nämndemännen, men i denna motion återkommer vi i frågan som rör antalet nämndemän. Vi anser således att antalet nämndemän ska ökas med 25 procent.

I dag finns vid landets domstolar cirka 8 300 nämndemän. Antalet dagar en tjänsteman tjänstgör är ytterst varierande men uppgår i stort sett till mellan 8

Fel! Okänt namn på

och 20 dagar per år. Samtidigt är genomsnittsåldern bland nämndemännen 57 år och nämndemännen upplevs inte heller i övrigt representera den svenska befolkningen i stort, vare sig när det gäller utbildningsmässig, socioekonomisk eller kulturell bakgrund. Det finns därför behov av att vidta ett flertal olika åtgärder för att förbättra representativiteten bland nämndemännen. Vi tror att en av dessa kan vara att utöka antalet nämndemän i landet med 25 procent, samtidigt som denna åtgärd kombineras med dels Nämndemannautredningens⁶ förslag om exempelvis förbättrade ersättningar och dels de övriga åtgärder vi föreslår i vår särskilda kommittémotion.

Genom att utöka antalet nämndemän från 8 300 till 10 375 ökar sannolikheten för att nämndemännen blir mer representativa och det skapar också ett utrymme för att låta den så kallade fria kvotens nämndemän bli en väsentlig andel av nämndemännen. Det blir också lättare för domstolarna att få sammansättningar av nämndemän för tjänstgöring som på ett bättre sätt speglar befolkningens sammansättning. Vi föreslår därför att antalet nämndemän totalt sett utökas med 25 procent. Kostnaden för detta beräknar vi till 50 miljoner kronor årligen.

Stockholm den 4 oktober 2013

Maria Ferm (MP)

Agneta Börjesson (MP)

Mehmet Kaplan (MP)

⁶ Nämndemannauddraget – breddad rekrytering och kvalificerad medverkan (SOU 2013:49).